DESPRE ÎNTREBUINȚAREA GENITIVULUI ȘI ACUZATIVULUI DUPĂ VERBE CU NEGAȚIE ÎN LIMBA RUSĂ

DE

I. MOISE

Deși pare o chestiune măruntă, această problemă își are totuși importanța ei, dat fiind că prezintă dificultăți nu numai pentru cei care studiază limba rusă, dar și pentru aceia a căror limbă maternă este rusa.

Lucrări speciale consacrate acestei probleme aproape că nu există. La lingviștii ruși și sovietici nu găsim decît unele afirmații disparate, care ating problema în chestiune — unii recomandă numai genitivul (Lomonosov), alții admit și întrebuințarea acuzativului (Buslaev, Șahmatov, Peșkovski). În „Русский язык в школе" nr. 1, 1952, la rubrica „Consultație" se indică anumite cazuri cînd folosirea genitivului sau a acuzativului e preferată. De folosirea acuzativului în propozițiunile negative s-a ocupat în mod special A. I. Tomson [1].

În ultima vreme a mai apărut în „Русский язык в школе" nr. 2/1956 articolul lui L. A. Deribas — „Прямое дополнение при переходном глаголе с отрицанием" — în care se tratează aceeași problemă.

O trăsătură caracteristică care deosebește limba rusă de celelalte limbi indoeuropene e aceea că după verbe tranzitive la forma negativă, în afară de cazul acuzativ se folosește și genitivul, de exemplu ; я люблю зиму, dar я не люблю зимы ; я знаю закон, dar я не знаю закона.

În limba rusă literară veche, după verbele tranzitive la forma negativă se întrebuințează exclusiv genitivul. Faptul acesta se reflectă și în grama-

[1] *Винительный падеж прямого дополнения в отрицательных предложениях в русском языке*, „Русский филологический вестник" 1903.

BDD-A10350 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:57 UTC)

ticile vechi cum ar fi, de pildă, gramatica lui M. N. Lomonosov, apărută în 1757.

De întrebuințarea genitivului după verbe tranzitive negative în limba rusă literară veche ne dăm seama și din expresiile idiomatice, care se mențin vreme îndelungată în forma lor inițială, fără a fi supuse transformărilor. Exemple: ни зги не видно (întuneric beznă), ни слуху ни духу о ком-то (nu se aude nimic despre cineva), не давать проходу (a agasa, a plictisi tot timpul cu o rugăminte) шапки не ломает (nu se ploconește), не казать глаз (a fi scump la vedere), не давать спуску (a fi exigent, sever), ног не слышать под собой (nu-și mai încape în piele de bucurie), не отведав горького, не узнаешь сладкого (cine n-a gustat amarul nu știe ce e zaharul), не спросясь броду не суйся в воду (a nu se gîndi la urmări) etc.

Același lucru se poate spune și despre expresiile: не обращать внимания (a nu acorda atenție), не представлять трудности, интереса (a nu prezenta nici o greutate, interes), care se întrebuințează exclusiv cu genitivul. Exemple: Но я *не обращал* на неё *внимания*, а отец захлопотался... (Тургенев, „Часы"); В прежние времена разрешение этого вопроса *не представляло никаких затруднений* (Салтыков Щедрин, „Помпадуры и Помпадурши").

Credem însă că A. M. Peșkovski are dreptate cînd susține că „limba vie niciodată n-a putut să înfăptuiască o astfel de întrebuințare exclusivă a genitivului" [1]. Într-adevăr, chiar în secolul al XVIII-lea, D. I. Fonvizin, în operele căruia influența limbii vorbite se resimte mult mai puternic decît la alți scriitori contemporani, admite și întrebuințarea acuzativului cu negație, deși într-o măsură destul de limitată: *Да не гневи дядюшку* (Д. Фонвизин, „Недоросль", p. 78); Всякий женись на своей невесте. Я *чужу не трону* и *мою* чужой *не тронь-же* (op. cit., p. 76).

Pușkin de asemenea întrebuințează uneori în operele sale acuzativul cu negație: Ещё семь лет — и *обещанье/Ты не исполнишь* может быть („К. Маше") *Не жажду гору* серебра, Не знаю завтра, ни вчера („К. Юдину").

În limba rusă contemporană construcțiile negative cu acuzativul capătă o dezvoltare din ce în ce mai mare. Întrebuințarea genitivului e obligatorie numai în propozițiunile negative impersonale, printre care un loc de seamă îl ocupă construcțiile cu verbul быть (бывать): Я и то уж думаю: *нет ли такого разговорного сборника* на разные темы (Куприн, „Молох", p. II).

Aici negația *нет* are valoare de prezent indicativ al verbului *быть* la forma negativă [2]: И пощады тебе *не будет* (Салтыков-Щедрин,

[1] А. М. Пешковский, *Русский синтаксис в научном освещении*, Москва, 1938.
[2] Despre aceasta vorbește și originea ei: provine din „не есть".

BDD-A10350 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:57 UTC)

„Помпадуры и Помпадурши“); Забору этому *не было конца* ни вправо ни влево (op. cit., p. 54). Trebuie menționat însă că în construcțiile impersonale negative genitivul înlocuiește în cele mai multe cazuri nu acuzativul, ci nominativul.

E de remarcat că în general în construcțiile negative predomină întrebuințarea genitivului. Această regulă se reflectă însă în mod deosebit în diferite stiluri ale limbii. Cea mai frecventă folosire a acuzativului cu negație se întîlnește în limba vorbită. În limba rusă actuală vorbită se observă tendința de creștere a întrebuințării acuzativului cu negație în dauna genitivului. Astfel în vorbirea zilnică se pot auzi asemenea expresii: Кто *не брал билет? Что не едят* люди, Ваня ест; Ваше выступление показывает, что вы *этот вопрос не знаете*. În „Krokodil”, care reflectă într-o măsură remarcabilă limba vorbită, se întîlnește adesea acuzativul cu negație: *Не будем открывать* здесь *митинг* (Крокодил,, nr. 29/1954, p. 9); Бачите, Брыль *магазин не запечатан* (*ibidem*, p. 6).

Uneori se întîlnesc în aceeași frază și genitivul și acuzativul cu negație ceea ce arată că nu există o regulă categorică de întrebuințare a unui caz sau altul, din care cauză întîlnim deseori ezitări: *Белья* на них никогда *не меняли*, так же, как никогда *не подметали пол* в этой комнате и *не проветривали воздух*. (Куприн, „Поединок“, p. 197).

Deși genitivul și acuzativul cu negație se întrebuințează paralel și e destul de greu de stabilit reguli categorice de întrebuințare a unui caz sau altul, se pot indica totuși anumite situații, cînd întrebuințarea unui caz poate fi preferată celuilalt.

1) Cazul genitiv folosit după verbele tranzitive cu negație a căpătat funcțiunea de a întări ideea de negare: Ну, да, ношу джерси, потому что *терпеть не могу проповедей* Льва Толстого (Горький, „Жизнь Клима Самгина“ p. 170); *Не запирайте ворот*, я за доктором — сказала она выбегая на улицу (*ibidem*, p. 93). Prin întrebuințarea paralelă a celor două cazuri în construcțiile negative limba rusă și-a îmbogățit mijloacele de exprimare; s-a ajuns la faptul că negația puternică poate fi exprimată nu numai cu ajutorul cuvintelor care întăresc negația, ci și prin folosirea cazului genitiv.

2) Sînt în limba rusă verbe, care la forma negativă, în majoritatea covîrșitoare a cazurilor, cer genitivul. Astfel sînt, de ex.: иметь, давать (дать), терпеть, выносить: А ну их! *Терпеть не могу инженерных обедов* — поморщился Бобров (Куприн, „Молох“, p. 33); Я *не выношу праздничных улиц* и людей, которые в седьмой день недели одевают на себя чистенькие костюмы, маски счастливцев (Горький, „Жизнь Клима Самгина“, p. 225); *Позволения* никто *не даёт*, а только что от мужчины в доме ничего не прибудет (Лев Толстой, „Крейцерова соната“).

BDD-A10350 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:57 UTC)

Un loc deosebit în această grupă îl ocupă verbul иметь care, la forma negativă, cere exclusiv genitivul : Человек, — это мыслящий орган природы, *другого значения он не имеет* (Горький, „Жизнь Клима Самгина“, p. 117); А люди-мастера были забиты и сами *не имели вещей* (Лев Кассиль, „Швамбрания“, p. 31). Astfel de verbe la forma negativă cer de regulă genitivul, deoarece datorită semnificației lor lexicale sînt capabile să exprime o negație accentuată, ca : *не люблю* și *терпеть не могу*, *не выношу*.

Не имею este identic ca sens cu *у меня нет;* ambele exprimă o negație absolută care impune întrebuințarea genitivului. *Не имею* ține de fapt de stilul operelor de știință, în limba vorbită îi corespunde *у меня нет*

3) Gerunziul negativ, aproape fără excepție, se întrebuințează cu cazul genitiv : Тогда всё-таки я, *не выпуская кинжала*, схватил её левой рукой за горло... (Лев Толстой, „Крейцерова соната“);... он продолжал, очевидно ни на минуту, *не теряя нити* своей мысли (*ibidem*). Я кликнул Тархова по имени, и, *не получив ответа*, хотел было удалиться (Тургенев, „Пунин и Бабурин“).

4) După cum am mai spus, *negația puternică* cere de obicei cazul genitiv. În limba rusă există mai multe mijloace de a exprima o astfel de negație :

a) Trebuie menționată în primul rînd *negația dublă*, cînd negația este accentuată de particula negativă *ни*, sau de adverbe și pronume negative formate cu această particulă (не + ни, никто, ничто, никакой, ничей, ниодин, нигде, никуда, ниоткуда, никогда. нимало, нисколько etc.).

Exemple : Но просматривая идеи знакомые ему, Клим Самгин *не находил ни одной удобной* для него... (Горький, „Жизнь Клима Самгина“ p. 365);... какой-то молчаливый господин в сером, *не обращавший* на себя *ничьего внимания* (Куприн, „Молох“, p. 11); Новые впечатления *не внушали* им более *никакого интереса*, а только еще сильнее утомляли их (*ibidem*, p. 31); *Ни громов, ни молний не последовало,* никого не попросили оставить службу... (*ibidem*, p. 38); Они *никому не приносят пользы* — а я тебе так буду благодарен, брат! (Тургенев, „Часы“); Но Давид, казалось, *нисколько не понимал моих намеков* (*ibidem*).

E de remarcat însă că aceste cuvinte, care întăresc negația, nu întotdeauna impun întrebuințarea genitivului : Я *никогда не забуду выражение* отчаянного ужаса, которое выступило в первую секунду на обоих их лицах, когда они увидали меня (Лев Толстой, „Крейцерова соната“) *Не слушая ни Алину*, ни её, горбатенькая всё таскала детей, как собака щенят (Горький, „Жизнь Клима Самгина“, p. 376).

b) Negația puternică poate fi exprimată în rusește și cu ajutorul unor expresii idiomatice formate pe baza negației duble : *ни*

BDD-A10350 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:57 UTC)

черта[1] *не* (черта provine de la *чорт*, „drac"), ни гроша не, ни шиша не, ни хрена не, ни фиги не. Toate sînt sinonime cu ничего, de ex.: ни черта не сделал „n-am făcut nici pe dracul", ни гроша не получил „n-am primit nici o para", dar sînt mult mai expresive şi exprimă o negaţie mult mai categorică.

c) După verbe la forma negativă însoţite de adverbele *совершенно*, *даже* se foloseşte de cele mai multe ori cazul genitiv: Лекции, споры, шопоты, весь хаотический шум сотен молодёжи, опьяненной жаждой жить, действовать, всё это так оглушало Самгина, что он *не слышал даже мыслей своих* (Горький, „Жизнь Клима Самгина", p. 224); Поболтать с ним о будущем—наслаждение. Но настоящего он совершенно не понимает (*ibidem*, p. 173).

d) În operele scriitorilor din secolul al XIX-lea (Puşkin, Gogol, Nekrasov, Turgheniev etc.), negaţia puternică este exprimată şi prin folosirea verbelor de aspect imperfectiv cu sufixele *-îva*, *-iva*. Astfel de verbe subliniază uneori repetarea acţiunii[1], alteori exprimă un trecut îndepărtat. La forma negativă ele întăresc considerabil negaţia: *Я не слыхивал* от нее *умного слова*, зато я и пошлости от неё не слыхал; а умнее *глаз* я не *видывал* (Тургенев, „Часы"); Собственно меня больше всего интересовала его борода: она была очень гладко выбрита, но *таких синих щёк и подбородка я отроду не видывал* (Тургенев, Пунин и Бабурин).

e) Cînd verbul la forma negativă e urmat de pronumele negativ ничего + un adjectiv sau participiu, acestea stau întotdeauna în cazul genitiv: Это значит, что в твоем поведении я *не вижу ничего хорошего* (Горький, „Жизнь Клима Самгина", p. 177); Самгин *не замечал* в нем *ничего лишнего, придуманного*, ничего, что позволило бы думать: этот человек не таков, каким он кажется (*ibidem*, p. 220); *Ничего* —[genitivul pronumelui negativ *ничто* — se întrebuinţează aşa de des în construcţiile negative duble, încît aproape că s-a desprins de forma de bază — *ничто* — şi a devenit de sine stătător.

5) Sînt cuvinte în limba rusă care, cînd urmează unui verb cu negaţie, stau aproape exclusiv în cazul genitiv, cum ar fi, de ex., pronumele demonstrative *это*, *то* şi pronumele relativ *что*: Клим поднял голову, хотел надеть очки и *не мог сделать этого*, руки его медленно опустились на край стола (Горький, „Жизнь Клима Самгина", p. 112); Отец рассказывал лучше бабушки и всегда что-то такое, *чего* мальчик *не замечал* за собой, не чувствовал в себе (*ibidem*, p. 112); Клим послушал его и ушел *не узнав того*, что хотелось знать (*ibidem*, p. 11).

[1] *Черта* la origine poate fi acuzativ-genetic, deoarece provine de la un substantiv socotit însufleţit, acum însă nu se mai resimte legătura cu cuvîntul de bază datorită transformărilor fonetice prin care a trecut, şi forma e simţită de toată lumea ca un genitiv.

[2] В. В. Виноградов, *Русский язык*, Moscova, 1947, p. 503.

BDD-A10350 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:57 UTC)

Deşi extrem de rar, totuşi aceste cuvinte se întîlnesc şi în cazul acuzativ: *Не понимают это,* — которые назад пятятся, вперед задницей живут... (Горький, „Рассказы о героях“).

6) De obicei substantivele care desemnează noţiuni abstracte, cînd urmează unui verb la forma negativă, se pun în cazul genitiv [1]: Он долго соображал, как нужно наказать её, и *не нашел* для девочки *наказания*, которое не было бы обидно и ему (Горький, „Жизнь Клима Самгина“ p. 91); a так как он поступком своим доказал, что недостоин носить их, и даже *цены им не понимает*... (Тургенев, „Часы“); Но вице-губернатор *не слышит этого зловредного объяснения*... (Салтыков-Щедрин, „Помпадуры и Помпадурши“).

7) Genitivul se foloseşte şi după verbe la forma negativă urmate de un complement care exprimă o *cantitate nedeterminată* (разделительно-количественное значение): Давыдов отец всё не ехал и даже *писем не присылал* (Тургенев, „Часы“; Отец всё чаще уезжает в лес, на завод или в Москву, он стал рассеянным и уже *не привозил* Климу *подарков* (Горький, „Жизнь Клима Самгина“); В этот вечер Нехаева *не цитировала стихов, не произносила имён* поэтов, не говорила о своем страхе перед жизнью и смертью... (*ibidem*, p. 229). În acest caz genitivul sublniază nu atît faptul că acţiunea nu are loc, cît cantitatea nedefinită; el se traduce în romîneşte prin acuzativul nearticulat: не привозил подарков „nu aducea daruri”, не цитировала стихов „nu cita versuri”.

8) În construcţiile infinitivale negative se întrebuinţează aproape exclusiv genitivul: Люблю, не люблю ли, про то я знаю, — отвечала она: а только чему быть, *того не миновать* (Тургенев, „Пунин и Бабурин“) Спит, не шевелится; даже *дыханья не слыхать* (Тургенев, „Часы“); Вам *не видать таких сражений* (Лермонтов, „Бородино“). În astfel de propoziţii acţiunea este simţită ca imposibilă, din care cauză negaţia e puternică şi cere genitivul [2].

9) Se întîlnesc cazuri în limba rusă cînd se foloseşte complementul direct în genitiv, iar negaţia *нет* este numai subînţeleasă: Ну, это ты выдумала! Ни тени кокетства! (Горький, „Жизнь Клима Самгина“, p. 167); Один сегодня утром скончался, а другой если ещё не умер, то вечером умрёт неприменно... А у нас *ни медикаментов, ни помещения, ни фельдшеров опытных* (Куприн, „Молох“, p. 33).

★

Se pot indica anumite situaţii cînd în construcţiile negative acuzativul este preferat genitivului.

---

[1] „Русский язык в школе“ 1952, nr. 1, p. 90.

[2] М. В. Ломоносов, *Российская грамматика*, în *Полное собрание соч.*, t. VII Moscova, 1952, p. 528.

BDD-A10350 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:57 UTC)

1) Dacă în genitiv stau substantivele abstracte, acuzativul subliniază caracterul concret al obiectului [1]: А вы *грушу не хотите?* (Леонид Андреев, „Тьма", p. 242); Ничего подобного, он вовсе *не украл книжку* Горький, „Жизнь Клима Самгина"; p. 325); Мать, осторожно, чтобы *не стереть пудру* с щёк, прикладывала ко глазам своим миниатюрный платочек, но Клим видел, что в платке нет нужды, глаза совершенно сухи (*ibidem*, p. 275). Asemenea construcții cu acuzativul se dezvoltă și-și lărgesc sfera de întrebuințare sub influența limbii vorbite.

2) Tocmai pentru că subliniază caracterul concret al obiectului, acuzativul se întrebuințează cu nume de ființe sau cu nume proprii: *Не понимаю Алину*, — что её заставило? (Горький, Жизнь Клима Самгина" p. 250); Клим давно знал, что мать *не любит Лидию*, но так решительно она впервые говорила о ней (*ibidem*, p. 167); За что ты *не любишь мою маму?* (*ibidem*).

Ar fi greșit însă să se creadă că acuzativul cu negație se întrebuințează numai atunci cînd complementul lui este un substantiv concret. Sînt cazuri cînd și complementul exprimat printr-un substantiv abstract stă în acuzativ: Неужели он *не понимает всю невозможность, всю нелепость* заговоров у нас, в России (Тургенев, „Пунин и Бабурин"); Он *не закончил свою мысль*, почувствовав легкий приступ презрения к Лидии (Горький, „Жизнь Клима Самгина", p. 408).

3) Cînd verbul la forma negativă e despărțit de obiect printr-un infinitiv sau prin alte cuvinte, se poate întrebuința atît genitivul, cît și acuzativul. În majoritatea cazurilor însă se preferă acuzativul: Кутузов *не дал ей кончить фразу* (Горький, „Жизнь Клима Самгина", p. 175); ...как мы можем браться за производство стаканов, если мы *не умеем отличить стакан* от рюмки, бутылки, графина, колбы (А. С. Макаренко, „О коммунистическом воспитании", p. 79).

Cînd între verbul la forma negativă și complement sînt intercalate alte cuvinte, ideea de negație slăbește într-o oarecare măsură, ceea ce face posibilă întrebuințarea acuzativului în astfel de construcții.

4) Acuzativul se mai întrebuințează și atunci cînd complementul stă înaintea verbului: Знаете, есть эдакие девицы с недостатками: *недостаточек* никто бы и *не заметил*, но девица сама предваряет (Горький, „Жизнь Клима Самгина", p. 250); Он должно быть, неумный, даже *хорошую жену не мог себе выбрать*, жена у него маленькая, некрасивая и злая (*ibidem*, p. 26).

5) Acuzativul se folosește, prin excelență, cînd avem de-a face cu o negație slabă, parțială, puțin accentuată: Я, вообще, *мало знаю и не понимаю Россию* (*ibidem*, p. 172); А я — хочу и не хочу курицу (*ibidem*,

[1] „*Русский язык в школе*", 1952, nr. 1, p. 90.

BDD-A10350 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:57 UTC)

p. 120). Ср.: Я *вовсе не хочу курицы*. Если нашими фонариками *не можем осветить всю тьму*, так погасим же огни и все полезем в тьму (Леонид Андреев, „Тьма", p. 265).

Aici acționează aceeași regulă care cere genitivul în construcții cu negație puternică.

6) Cazul acuzativ indică caracterul definit al obiectului, spre deosebire de genitiv, care arată că obiectul e nedefinit [1]. În acest caz acuzativul se traduce în românește prin acuzativul articulat, iar genitivul prin acuzativul nearticulat : не давай ему *деньги* „nu-i da banii", не давай ему *денег* „nu-i da bani", я не ел *колбасу* „n'am mîncat salamul", я не ел *колбасы* „n-am mîncat salam". Regula e valabilă și pentru forma afirmativă.

7) Cînd negația nu se referă direct la complement se întrebuințează exclusiv acuzativul : *Не они пьесу печатали* (Крокодил, nr. 29/1954, p. 7); *Революцию не делают с антрактами* (Горький, „Жизнь Клима Самгина", p. 130). Не значит ли это, что мы обречены в своей воспитательной работе иметь дело исключительно с символами, иначе говоря, что мы *будем воспитывать не коммунистическую личность*, а коммунистическую декорацию личности? (А. С. Макаренко, „О коммунистическом воспитании", p. 80).

După cum reiese din acest articol, întrebuințarea genitivului și a acuzativului după verbele la forma negativă nu este cu totul întîmplătoare, deși există situații cînd se pot folosi ambele cazuri. Sînt însă situații cînd folosirea unui caz este preferată celuilalt, pentru că anumite norme stilistice cer aceasta. Posibilitatea întrebuințării a două cazuri în construcțiile negative, e drept, face multe dificultăți străinilor care învață limba rusă, dar ea este necesară pentru exprimarea diverselor grade de intensitate a negației, îmbogățind astfel mijloacele de expresie ale acestei limbi.

[1] А. А. Реформатский, *Введение в языкознание*, Moscova, 1955, p. 229.

BDD-A10350 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:57 UTC)